

Na příště: 17., resp. 18. 12. 2018

- *Hledání literárních dějin v diskusi*, ed. Jan Wiendl. Praha – Litomyšl, Paseka 2006
 - zde
 - kap. **Vladimír Papoušek: Epistémé, diskurz, paradigma a literární dějiny** (s. 12–24; **garanti:**) + diskuse k němu (s. 25–50)
 - kap. **Dalibor Tureček: Čtyři otázky metodologie literárních dějin** (s. 52–64; **garanti:**) + diskuse k němu (s. 65–88)
 - OBA TEXTY JSOU V MOODLE, JEN TENTOKRÁT PROSTŘEDNICTVÍM LINKU DO ÚSCHOVNY VE ZPRÁVĚ „ČETBA K SEMINÁŘI“, případně takto:
www.uschovna.cz/zasilka/HPI69CW93CLH7T93-8EY anebo: www.uschovna.cz/zasilka/HPS2RTD683XW89Y5-4J2
- *Bibliografický úkol* (<https://clb.ucl.cas.cz/cs-cz/bibliograficke-databaze/bibliografie-ceske-literarni-vedy-obdobi-1945-1960-a-od-1-srpna-2012>)
 - 1) v RETROBI najít alespoň 4 recenze knihy Roberta Saudka *Diplomaté* (kdy vyšla, se lze dovědět např. v Souborném katalogu ČR), bibliograficky co neúplněji zaznamenat, vytvořit chronologickou řadu + zjistit, existuje-li v Lexikonu české literatury heslo „Saudek, Robert“;
 - 2) v Souborném katalogu ČR zjistit, kdy vyšla kniha Zbyňka Hejdy *Valse melancolique*, sestavit pomocí <http://biblio.ucl.cas.cz/> sdsd bibliografický soupis recenzí této knihy -+ porovnat s údaji v hesle Zbyněk Hejda ve Slovníku české literatury (<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>; existuje také v tištěné, knižní verzi)
- Edice, problémy...

Program (10., resp. 11. 12. 2018):

• sonda **Karel Jaromír Erben - projít:**

- **Josef Jungmann**: *Historie literatury české : aneb, saustawný přehled spisů českých s krátkau historií národu, oswícení a jazyka* (2. vyd., [1849]/1851) – včetně Tomkovy předmluvy!! (zde: <https://archive.org/details/josefjungmannah00junguoft/page/n7>) (Michaela Kříženecká / Jiří Michálek)
- **Alois Vojtěch Šembera**: *Dějiny řeči a literatury české* (1869) – včetně Šemberovy předmluvy!! (zde: <https://archive.org/details/djinyeialiterat00emgoog/page/n4>) (Veronika Matějková / Veronika Vrábelová)
- **Josef Hanuš – Jan Jakubec – Jaroslav Kamper – Jan Máchal – Lubor Niederle – Jaroslav Vlček**: *Literatura česká devatenáctého století . Díl II. Od M. Zd. Poláka ke K. J. Erbenovi* (1903) (<https://archive.org/details/literaturaeskde02hanugoog/page/n8>) (Tereza Mrázová / Valentýna Žišková)
- **Jan Jakubec**: *Dějiny literatury české. Od nejstarších dob do probuzení politického* (1911) – včetně Jakubcovy předmluvy!! (zde: <https://archive.org/details/djinyliteraturye00jakuuoft/page/n11>) (Barbora Prokešová / Veronika Dvorská)
- **Felix Vodička (red.)**: *Dějiny české literatury II* (1960) (zde: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/dejiny/dejiny-ceske-literatury/127-dejiny-ceske-literatury-2>) (Julie Špínková / Barbora Hajžinová)

Edice (bilance/představení, problémy)

JOSEFA JUNGMANNA

HISTORIE LITERATURY ČESKÉ.

ANEK:

SAUSTAWNÝ PŘEHLED SPISŮ ČESKÝCH

S KRÁTKAU HISTORIÍ NÁRODU, OSWÍCENÍ A JAZYKA.

DRUHÉ WYDÁNÍ.

(NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM ČÍSLO XXXII.)

TUČEV

W PRAZE.

W KOMBISÍ KSIKUPCETWÍ F. KOUSKÉ.

1840.

Mezitím užil Jungmann lepší příležitosti nabyté z přebývání svého w Praze ku podniknutí díla nad míru důležitého pro vzdělání každé literatury, sestawení totiž úplné bibliografie české od nejstarších do nejnowějších časů, pod názwem: Historie literatury české; kteréž w prwním wydání roku 1825 na swětlo wyslo. — Konečně r. 1833 dokonal arcidílo své, plod 30letých prací, weliký slownik jazyka českého, rozsáhlostí i důkladností slušně rownající se wšem podobným podniknutím u jiných národů ewropejských. Dílo toto wyslo během let 1835—1839 pomoci Matice České, kteráž ctí wděčně památku Jungmanna jakožto jednoho z předních půwodů tohoto ústawu.

Nowé spracování a rozšíření díla, které tuto sbor musejní pro řeč a literaturu českou podává váženému obecenstvu, byla jedna z posledních prací Jungmannových. Tisk textu byl větším dílem ještě za živobytí a pod dohledem jeho dokonán. Zhotovení potřebných registříků, ku kterému zvěčnělý již nestačil, uloženo jest níže podepsanému jakožto tehdejšímu sekretáři sboru Matičního, asi w ten spůsob, jak skladatel sám obmyslel. Dokonání práce této nemálo obtížné protáhlo se častou a dlouhou nepřítomností níže-psaného w Praze i jinostranným jeho zaměstnáním; tisk pak opozdil se pro mnohé překážky w tiskárnách Pražských, o kterých jinde dostatečně jest promluweno.

Registříky ku pohodlnému užívání díla newyhnutedlně potřebné jsau přidány tři: 1. popis všech spisowatelů českých s krátkými životopisy a poznamenáním titulů knih jednogohokáždeho, 2. popis spisowatelů cizích, z nichž do češtiny překládáno, 3. registřík dle titulů knih bez rozdílu spisowatelů známých a neznámých, w abecedním pořádku.

Při spisování životopisů spisowatelů českých hleděno jediné na úplnost a určitost dat ze zewnějšiho žiwota; nikoli na charakteristiky neb

W Praze dne 20. Října 1851.

W. W. Tomek.

wypsání a ocenění literární činnosti jednogohokáždeho. Nebylot toto a nemohlo býti účelem díla takowého spůsobu. Proti prwnimu wydání od r. 1825 jsau zde životopisowé titlo dle možnosti porozšířeni, a sic při spisowatelích starších užitím k tomu všelikých pramenů, kteří nížepsanému byli známi a přístupni; při spisowatelích nyní žijících stalo se to větším dílem na základě zpráv, o které se nížepsaný jich samých dožádal, a za jejichž zaslání všem, kteří se k tomu laskawě propůjčili, své díky vzdává. Užito zpráv těchto w té skrowné míře, we které toho žádal účel registříku tomuto wytčený. Pro budoucí však pamět uloženy jsau tyto zpráwy, psané větším dílem obšírněji, než účel tento žádal, we schránce spisů Matice České. — Dle hojnějších neb méně hojných těchto zřidel wypadli životopisowé buď delší, buď kratší. Že sauměrností w prácech takových dociliti nelze, každý dobře rozumí, kdo se s čim podobným kdy zanášel. — Co se týče poznamenání spisů jednoho-

P O P I S

spisowatelů českých.

(Římský počet znamená oddělení, arabský znamená číslo v témž oddělení, litery a, b atd. ukazuje počet spisů pod týmž číslem; skráceci Příd. znamená, že kniha, již se dotýče, jest uvedena ve Přidávku.)

Abdon, Martin. — Český bratr.

Složil jednu píseň w Kancionálu bratrském III. 48.

Abrahamides, Izák. — Slowák, superintendent, 1612.

Katechismus D. M. Lutera (vydal společně s Eliášem Lániem a Sam. Melikiusem). IV. 1406.

Akanthido-Mitis, Jakub Welko-Polomský.

— Farář w Dřínové a Skramuicich. 1612—1619.

1. Winš pobožný synu Tobiaše Štefka z Kolo-děj IV. 188.

2. Zpráva o Albrechtowi Wäesl. Smiřickém IV. 195.

z lat.) IV. 611.

Erben, Karel Jaromír. — Narozen w Mile-tině 1811; studowal na gymnasium w Krá-lowé Hradci; filosofii a práwa w Praze; řádný aud král. české společnosti nauk, archivář i sekretář českého Museum, aud sboru musejniho pro řeč a literaturu českau.

1. Písně národní w Čechách VI. 339.

2. České besedy (přispěvek) VI. 340.

W časopisech: Čechoslaw VI. 496. i. —

Květy 559. g. 1008. k. — Wesna 770. —

Wčela 913. d.

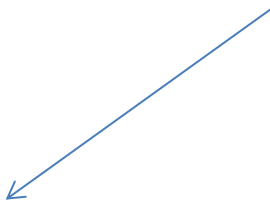
ODDĚLENÍ ŠESTÉ.

Od uwedení něm. jazyka we školy a kanceláře až do našich časuw, od roku 1774 až do roku 1846.

I.

§. 31. *Staw politický.*

Za ostatních let panování slavného Marie Theresie paměti hodno milostivé léto (1776) a 10 měsíců trvajcí wojna s Prusy, která skončila se skrze pokoj w Těšíně (1779) dobytím na vždy části Bawor mezi řekami Innem a Salzau. W té wojně uznána potřebnost některých pevností proti Prušanům, a založen Terezín 10 Řijna 1780, a Plesy neb Josefow, dokonáný 1787. Umřela weliká Theresia 29 Listop. 1780. Po

V.

Spisowé oddělení šestého.

A. MLUWOZPYT.

a) *Obrana českého jazyka.*

1. **KARLA THÁMA** Obrana jazyka českého proti zlobiwým jeho utrhačům, též mnohým vlastencům, w cwičení se w něm liknawým a

stupuji, brániti chtějí, ti pak, kteří o ni stojí, posilniti se mohou. Sepsána od Ondříslawa z Prawdomluwic (**J. KOLLÁRA**), w Budině, literami J. Gyuriana a Mart. Bago, 1841 w 8. str. 40.

5. Řeč o lásce k vlasti P. S. II. wyd. w

IV.

§. 34. *Literatura.*

Wůbec jak množstwím a rozmanitostí spisů tak i důkladností jejich tento wěk nad předešlý vyniká, dokonalostí pak jazyka k lepším wěkům aspoň na welikém díle se blíží. Bezpředsudná, mnohostranná vzdělanost německé i jiné ewropejské literatury i w naši zotawující se literaturu šťastně působila, kteréby nejwíce to wystawiti se mohlo, že posud nemnoho půwodního důležitého wynesla, ale powážímeli staw jazyka, w kterém ode dwau století se nacházel, odlaučenost literatury české od wyšších au-stawů učitelských, a to, že vznik její cele téměř připisowati dlužno jednotliwým, samopowstalým mlowníkům, a saukromým vzdělawatelům jejím, bez zisku, a často se swau nemalau škodau obětí na oltář vlasti kladaucím: tu již ne co a jak z náramné umění ewropejského zásoby swým krajanům podali, sauditi, ale že wůbec co podali, wděčně připomenauti musíme. Probuzení české národnosti, zwláště w posledních létech, s jedné, chladnost k ni a nepřizeň doma i wně s druhé strany, pak různění se některých od spisowného jazyka zawdaly příčinu k rozličným pojednáním a obranám národních řeči. Příklad welikého němčiny zpytatele Adelunga, známost jinოსlowanských nářečí, bez níž českého jazyka wědomost vždy nedostatečná a kusá zůstawa, powýšili Dobrowského nade wšecky předešlé skaumatele naší řeči. On jest důkladný opravitel nebo raději twůree grammatiky české, která mnohým jiným jazykům za wzor postawena býti může ³⁾. Analogická jim podaná, ač malá dobropisemnosti oprawa s nedostatkem zwuku odporem se potkala. Jeho základů wíce méně užili w mluwnicech omsa, Thám, J. Nejedlý. W pozdější době zpytowaní jazyka načítě

ku o literu *e* místo *ie* a dvojhlásku *ou* místo *au* atd. wiz w Čas. mus. 1846 a

ikuo alebo potreba pisaňa v tomto nářečí vistavená od Ludevita Štúra. W Prešporku tel. 8. [W tom spisku chce p. Štúr swé počínání před swými krajaný odůwoduiti]. atiky české jen potud dobré jsau, pokud se jeho základů nezpustily.

338. Pomněnky na r. 1841, u synů B. Háze w 16. [Sbírka to básniček od 20 skladatelůw ku počtě vlastenek.] Na r. 1842 — 1846 dilem u Pospíšila, dilem u Háze.

339. Písně národní w Čechách. Sebral Kar. Jar. Erben. S nápěwy. Sw. I. w Praze 1842 u Pospíšila w 8. str. 208. Sw. II. 1843 str. 228. Sw. III. 1845 str. 270. [Pos. Kwět. now. 1841, 93 od Nebesk.]

340. České besedy. W Praze u J. Pospíšila 1842 str. XXXIV a 176 w 8. [Obsahují werše i prosu, nejwice ke čtení a deklamování. Spisowatelé jsau: K. Erben, B. Jablonský, J. Líman, K. Mácha, Maria K. N. Slowanka, W. Nebeský, Wladislawa R. Boj Pichl, Wl. Plzenský, Fr. Rieger, F. Rubeš, K. Storch, J. Tyl, J. S. Tomíček, E. J. Wocel. [Por. Kwět. Now. 1842, 34].

k) Květy.

Adelshofen ryt. (swé paní) M. R. 1838 str. 343.

Anaie Aubkourní. Tanha. 1844 č. 108.

Austechý. (B. P.) Mě písně. 1845 č. 27.

Bedř. Bach. básně 1843 č. 8.

J. B. Starý hrad. 1844 č. 99.

B. Abeceda dívek. 1834 č. 30.

J. Bařovský. Opuštěná. 1843 č. 94.

J. Barciř. Citowé žáků II. hum. třídy w odchodu z gym. Král. Hradeckého. 1839 str. 263. Slza synowa. 1840 str. 158.

W. Bělský. Tanha u Labe. 1839 str. 157. Jitro po hauři. 223.

Brandys. Z ohlasu písní litewských. 1838 str. 134, 199, 240.

Mar. Čacká † 1844. Sen. 1838 str. 65. Jinocha žel 351. Písně 1843 č. 15.

F. Čelakowský. Zpěw u hrohu slečny Johany Jungmannowé. 1840 str. 6.

Č. Časné jaro dle Göthe. 1844 č. 94.

Ivan Čech. Kytka. 1843 č. 58.

Paucel Cendekowic. Krakowiaky. 1838, 167.

Fr. Daucha. Synowo přání. 1839 str. 413.

B. Dnujský. Pozdrawení. 1842 č. 23.

Erben. W českém bálc. 1842 č. 89.

J. Esop. Boj. 1836 č. 15.

z lat.) IV. 611.

Erben, Karel Jaromír. — Narozen w Miletině 1811; studowal na gymnasium w Králowé Hradci; filosofii a práwa w Praze; řádný aud král. české společnosti nauk, archivář i sekretář českého Museum, aud sbornu musejniho pro řeč a literaturu českau.

1. Písně národní w Čechách VI. 339.

2. České besedy (přispěwek) VI. 340.

W časopisech: Čechoslaw VI. 496. i. —

Květy 559. g. 1008. k. — Wesna 770. —

Wčela 913. d.

in Olomouc

DĚJINY ŘEČI A LITERATURY ČESKÉ.

KTERÉŽ SEPSAL

ALOIS VOJTĚCH ŠEMBERA,

PROFESOR ŘEČI A LITERATURY ČESKÉ NA C. K. VYSOKÝCH ŠKOLÁCH VÍDEŇSKÝCH, SEKRE-
TÁŘ A REDAKTOR ČESKÝCH ZÁKONŮ ŘÍŠSKÝCH V MINISTERIU ZÁLEŽITOSTÍ VNITŘNÍCH,
RYTÍŘ CÍŠ. RUSKÉHO ŘÁDU SV. ANNY TŘÍDY DRUHÉ, DOPISUJÍCÍ ÚD KR. ČESKÉ SPOLEČ-
NOSTI VĚDECKÉ V PRAZE, C. K. SPOLEČNOSTI VĚDECKÉ V KRAKOVĚ, C. K. MORAVSKO-
SLEZSKÉ SPOLEČNOSTI PRO ZVELEBENÍ ROLNICTVÍ, POZNÁNÍ PŘÍRODY A VLASTI V BRNĚ,
CÍŠ. GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI V PETROHRADĚ, SKUTEČNÝ ÚD CÍŠ. GEOGRAFICKÉ SPO-
LEČNOTI VE VÍDNI, CÍŠ. SPOLEČNOSTI PŘÁTEL PŘÍRODOVĚDY V MOSKVĚ A ARCHEOLO-
GICKÉ SPOLEČNOSTI TAMTĚŽ, A ČINNÝ ÚD SPOLEČNOSTI ČESKÉHO MUSEUM.

.....
VDÁNÍ TŘETÍ.
.....

VE VÍDNI.
NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM.

1869.

Za písemnými památkami položil jsem krátké životopisy spisovatelů českých na počet výše 770, a za nimi příklady jazyka a pravopisu, počínaje od Rukopisu Zelenohorského až do dneška. Tyto zprávy životopisné, v jedno pojaté s úvahami o literatuře a se seznamem spisů čili s bibliografií, poskytnou dosti úplný obraz písemnictví českého a budou vhodnou obranou proti planým řečem protivníků našich, kteří podnes osmělují se vytykáti nám, že prý nemáme literatury. Z dotčené pak sbírky příkladů, zvláště právnických a biblických, nabudou zpytatelé češtiny poučení, kterak řeč česká prodlením času se tříbila, jaké změny v dobropísemnosti se daly a jaký duch vesměs každé doby v literatuře se jevil.

Ve Vídni, dne 17. prosince 1868.

OBSAH.

ÚVOD.

	Str.
O řeči české vůbec	1
Rozvrh dějin a literatury české	10

VĚK STARÝ.

Doba první.

Od nejdávnějších památek řeči české až do zkázy království Moravského, čili až do r. 906 po Kr.

1. Dějiny vůbec	11
1. Dějiny řeči	19
1. Dějiny literatury	24
2. Památky písemné:	
a) Jména a slova z doby římské a pozdější. b) Rukopis Zelenohorský	26

Doba druhá.

Od zkázy království Moravského až do uvedení osad německých v zemích československých, aneb od r. 906 až do roku 1197.

1. Dějiny vůbec	31
2. Dějiny umění	35
3. Dějiny řeči	37
4. Dějiny literatury	48
5. Památky písemné:	
a) Zlomek evangelium sv. Jana. b) Otče náš a Věřim. c) Píseň Hospodine pomiluj ny. e) Píseň Svatý Václave. d) Seznamení statků kostela Olomouckého. e) Jména osob a míst na mincích a ve spisech latinských. f) Zlomky hlholské, Evangelium Remeské a Začátek homlie sv. Jana Zlatoustého	53

Doba třetí.

Od panování císaře Josefa II. až na nynějších, čili od
r. 1780—1868.

1. Dějiny vůbec	238
2. Dějiny umění	240
3. Dějiny řeči ..	243
4. Dějiny literatury	258
5. Spisové znamenitější:	
A) Jazykověda.	
a) Mluvnice a pravopisy české. b) Mluvnice jiných řečí.	
c) Čítanky. d) Slovníky. e) Příslovnictví, fraseologie a jiné	
spisy jazykovědecké	301
B) Básnictví.	
a) Básně lyrické	302
b) Básně epické	305
c) Básně satyrické, báchky a idylly	307
d) Básně dramatické	307
C) Povídky a romány.	
a) Povídky, pověsti a novely. b) Romány. c) Almanachy.	
d) Časopisy zábavné	310
D) Dějepis.	
a) Národu Českého. α) Dějiny české vůbec. β) Dějiny rodů	
šlechtických. γ) Dějiny měst a hradů. δ) Dějiny práva če-	
ského. ε) Dějiny řeči a literatury české. ζ) Životy spiso-	
vatelů českých	317
b) Dějiny jiných národů slovanských	319
c) Dějiny národů rakouských	320
d) Dějiny narodů cizích	320
e) Dějiny obecné	321
f) Životy osob znamenitých	321
E) Zeměpis a známost národů.	
a) Zeměpis český a rakouský. b) Zeměpis obecný. c) Mí-	
stopis. d) Cestopisy a popsání krajín. e) Národopis a sta-	
tistika	322
F) Přírodověda.	
a) Přírodopis vůbec. b) Mineralogie. c) Botánika. d) Zoolo-	
gie. e) Geologie a geognosie. f) Chemie. g) Fysika. h) Astro-	
nomie a meteorologie	324
G) Matematika a geometrie	327
H) Filosofie	328
I) Mythologie	329
K) Pěkná umění	329
L) Encyklopedie	330
M) Lékařství	331

Seznamování spisovatelův.

A

Adam Daniel, viz z Veleoslavína Adam.

Erben Karel Jaromír, nar. 7. listopadu 1811 v Miletíně, ředitel archivu a jiných pomocných úřadů města Prahy. Básník proslulý a spisovatel správným jazykem výtečný. Sepsal Kytici z pověstí národních (r. 1853) a národní pověstí Poklad (1853), složil mnoho básní v časopisech (ponejprv v Čechoslavu z r. 1831) a v almanáčích, sebral a vydal Národní písně české s nápěvy (r. 1842 a 1862) a Prostonárodní pohádky a pověsti slovanské (r. 1865), sestavil Výbor z literatury české (1845 a 1868), upravil k vydání Bartošovu Kroniku Pražskou (r. 1851), Tomy ze Štítného Knihy šestery o věcech křesťanských (1852), Cestu Haranta z Polžic (1854), Legendu o sv. Kateřině (r. 1860) a spisy Husovy (r. 1864—68). Mimo to vydal Diplomatař český (1855) a přeložil Letopis Nestorův (1867). V právnictví vynikl co pořadatel Juridicko-politické terminologie české (1850), co spolu-překladač Řádu soudu civilního (r. 1847) a co překladač Řádu

soudu trestního (r. 1850) a Zákona trestního (r. 1852). Nad to sepsal hojná pojednání historická, mythologická a jiná v Časop. Mus., v Obzoru (1855), ve Květech (1868), v Naučném Slovníku a j.

113., Ze spisů Karla Jar. Erbena.

R. 1861 a 1864.

a) *Z Kytice z pověstí národních.*

K y t i c e.

Zemřela matka a do hrobu dána,
 Sirotky po ní zůstaly;
 I přicházely každického rána
 A matičku svou hledaly.

I zzelelo se matce milých dítek;
 Duše její se vrátila,
 A vtělila se v drobnolistý kvítek,
 Jímž mohly svou pokryla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
 Poznaly ji a plesaly;
 A prostý kvítek, v něm majíc útěchu,
 Materí — douškou nazvaly. —

Materí — douško vlasti naší milé,
 Vy prosté naše pověsti!
 Natrhal jsem tě na dávné mohyle —
 Komu mám tebe přinesti?

Ve skrovnou já tě kytici zavážu,
 Ozdobně stužkou ovinu:
 Do širých zemí cestu ti ukážu,
 Kde příbuznou máš rodinu.

Snad že se najde dcera mateřina,
 Jíž mile dech tvůj zavoní;
 Snad že i najdeš některého syna,
 Jenž k tobě srdce nakloní.

b) *Z úvodu k prstonárodním písním českým.*

Každý národ, kterýž sobě sám ještě odcizen není, má svůj vlastní cit a své zvláštní smýšlení, svůj individuální ráz, na přirozených zvláštnostech těla i ducha jeho se zakládající, jímžto se od jiných cizích národů znamenitě a patrně liší. Tento však přirozený, všeobecný národa ráz nabývá zevnějšími okolnostmi, s nimiž se národ, celý aneb jistá jeho část, během času setkává, svého zvláštního směru, své zvláštní zevnější postavy; a jakož okolnosti ty samy podrobeny jsou proměnám, tak i onen přirozený národní ráz podlé nich bez přestání zevnější podobu svou mění a řídí, tak jako vosk pokaždé formě své se podobá, a však předce voskem býti nepřestává. Toto položení vlastního toho citu a smýšlení národa podlé jeho zevních okolností nazýváme národním duchem. Máli píseň býti národní, musí v ní vanouti tento národní duch. Pakli to, co píseň buď hlavního smyslu, buď zvolených obrazů, buď spojení, přechodů aneb obrátů myšlének v sobě zavírá, tomuto položení citu aneb smýšlení národním se protiví, již není píseň národní.

4. Dějiny literatury.

V této nové době literatura vůbec zdárně prospívala, zmáhajíc se jednak, co do počtu spisů, jednak vynikajíc jich důkladností a rozmanitostí. Nejvíce vzdělávala se po všecken čas jazykověda, básnictví a beletristika, dějezpyt a přírodověda a v době nejnovější publicistika a hospodářství. Vesměšla ku předu literatura nestejným krokem, rychleji a blahodárněji v posledních třech desetiletích před r. 1848, zdlouhavěji po tomto roce. Až do r. 1848 spisovatelé čeští, chtějíce křísiti vědomí národní a povznésti jazyk ku větší cti a platnosti, ukazovali ve spisech svých k jeho kráse, libozvuku, a bohatosti a vyličovali slavnou minulost národu Českého, čímž vla-

Objevením však Rukopisu Kralodvorského (roku 1817) a obrácením zřetele k národním písním českým a slovanským vůbec nastala básnictví českému doba nová. Nadšení básněmi Kralodvorskými a posilnění duchem písní národních povstali stejnou téměř dobou dva přední básníkové českoslovenští Jan Kollár a František Lad. Čelakovský. Kollár; pln mohutných myšlének a „nose v srdci národ

Mimo tyto přední básníky i mnozí jiní, dílem s velkým prospěchem, básnictví se oddávali, jmenovitě Jos. Jungmann, jehož skladby, původní i přeložené, z části do první polovice této doby náležející, jsou vzorem uhlašené metriky; Antonín Marek, jenž vynikl některými pěknými ódami; Zdirad M. Polák, pěvec lyrické básně „Vznešenost přírody“ (r. 1819) a některých pěkných písní; Karel Schneider, památný baládou „Jan za chrta dán,“ a básněmi žertovnými, a Václav Hanka, skladatel prostomilých písní. Neméně vynikli skladbami zdařilými jemnocitý Fr. Kamařyt, jenž sepsal pěkné písně a průpovědky; rozmyslný S. K. Macháček, původce některých krásných balád; libozvuky Karel Chmelenský; hbitý a libý Karel Vinařický, skladatel pestrých kytek dítkám, libozvučných básní „Varyto a lyra,“ vážný Jan E. Vocel, pěvec epických básní: Přemyslovci, Meč a Kalich a Labyrint Slávy; prostomilý J. Jaroslav Langer, spisovatel utěšených Selánek, satyriekých Kopriv a Bohdaneckého Rukopisu; Frant. Vacek (Jar. Kamenický), kterýž složil milé písně na způsob prostonárodních; Jindřich Marek (Jan z Hvězdy), původce oblíbených balád a básní žertovných; Jan P. Koubek, básník příležitostný, co do formy mistrný; F. Sušil, skladatel vroucích zpěvů nábožných a pěkných legend; M. F. Klácel, básník filosofský k vlastenectví povzbuzující a skladatel důvtipných průpovědek (Zrnek a Jahůdek); K. H. Mácha, básník „Máje,“ v způsobu Byronově sepsaného; Karel Jaromír Erben, výtečný baládami a pověstmi, líčenými v duchu národním, a Eugen Tupy (B. Jablonský), chvalně známý písněmi milosti a didaktickou básní „Šalomoun.“

Pokrok v básnictví v polovici této doby učiněný způsobil, že básníci pojednou obrátili zřetel k písním národním, co ke studnici nevyváženého zdravého humoru, vtipu, žertu i satiry. Přední básníci čeští, Kollár, Čelakovský, Erben a Sušil, jali se sbírat tyto vzácné poklady, od století v ústech lidu dochované a podávati je v obecnost. Čelakovský vydal r. 1822 první sebrání národních písní českých a r. 1827 sbírku písní slovanských; Kollár r. 1834 „Národní zpěvanky slovenské,“ Sušil po více než 30 letém puťování po Moravě „Národní písně moravské“ (r. 1835 a 1860) a K. J. Erben „Prostonárodní písně české“ (r. 1841 a 1864). Menší sebrání písní slovanských učinil P. J. Šafařík již r. 1823 a sbírku českých písní duchovních Fr. Kamaryt r. 1831. Povahu písní národních pěkně vylíčil L. Štur ve zvláštním spise (r. 1853), J. L. Zvonář v Daliboru (r. 1860) a K. J. Erben v úvodu ke své sbírce národních písní (r. 1864).

Písně národní.

1. Fr. Ladislava Čelakovského Slované národní písně. 3 díly. V Praze 1822—1827.
2. P. J. Šafaříka Písně světské lidu slovenského v Uhřích. 2 díly. V Praze 1823 a 1827.
3. J. Rittra z Rittersberku České písně národní s nápěvy. V Praze 1825.
4. Jos. Vlast. Kamaryta České národní písně duchovní. Dva díly. V Praze 1831 a 1832.
5. Jana Kollára Národné zpěvanky čili písně světské Slováků v Uhřích. 2 díly. V Budíně 1834 a 1835.
6. Fr. Sušila Moravské písně národní. V Brně 1835 a 1840. Po druhé, rozmnožené s nápisem: Národní moravské písně s nápěvy. V Brně 1860. Obsahují 838 písní kromě doplňků.
7. Karla Jar. Erbena Písně národní v Čechách. 3 díly. V Praze 1842—1845, po druhé 1853—55, po třetí s titulem: Prostonárodní české písně a říkadla. V Praze 1863. Mimo to 3 svazky nápěvů od J. P. Martinovského.

37. Sigf. Kappera České listy. V Praze 1846.

38. Jar. Kaliny Spisy básnické (lyrické a epické). V Praze 1852.

39. K. J. Erbena Kytice z pověstí národních. V Praze 1853 a 1861.

40. J. Pr. Koubka Básně. (V jeho spisech sebraných). V Praze 1857—1859.

41. Gustava Pflagra a) Dumky (Sbírka znělek, pověstí a písní). V Praze 1857. b) Téhož Cypřiše (Sbírka básní lyrických a epických). V Praze 1862.

42. Jana Nerudy a) Hřbitovní kvítí. V Praze 1858. b) Téhož Knihy veršů, obsahující básně lyrické, výpravné a příležitostné. V Praze 1868.

B) Básnictví.

a) Básně lyrické.

a) Původní.

LITERATURA ČESKÁ DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ.

DÍL DRUHÝ.

OD M. ZD. POLÁKA KE K. J. ERBENOVI.

SE 40 VYOBRAZENÍMI.

NAPSALI:

JOSEF HANUŠ, JAN JAKUBEC, JAROSLAV
KAMPĚŘ, JAN MÁCHAL, LUBOR NIEDERLE,
JAROSLAV VLČEK.

V PRAZE.

NÁKLADEM JANA LAICHTERA NA KRÁL. VINOHRADĚCH.
1903.

HLAVA ČTRNÁCTÁ.

JOSEF KAJETÁN TYL A PROKOP CHOCHOLOUŠEK.

NAPISAL JAN MÁCHAL.

	Strana
I. Život a činnost J. K. Tyla	757
II. Dramatická díla Tylova	766
III. Povídky a novelly Tylovy	777
IV. Historické povídky Chocholouškovy	787

HLAVA PATNÁCTÁ.

KAREL JAROMÍR ERBEN BÁSNÍK A JOSEF
JAROSLAV KALINA.

NAPISAL JAN MÁCHAL.

I. Erbenova činnost básnická	796
II. Látkový rozbor básni v 'Kytici'	808
III. Umělecký a literární význam 'Kytice'	827
IV. Josef Jaroslav Kalina	835
Rejstřík jmen	845

ERBENOVA ČINNOST BÁSNICKÁ.

797

Karel J. Erben

Skladatel 'Kytice' KAREL JAROMÍR ERBEN narodil se 7. listopadu r. 1811 v Miletíně.¹ Určen jsa s počátku k stavu učitelskému, pilně se cvičil v hudbě, což mu později velmi prospělo při sbírání prstonárodních písní a nápěvů. Po domácí průpravě jinoch nadaný, ale tělesně

Engel o starých Slovanech 595.
Erben, 'Sládci', zpěvy od Vorla,
úprava Toužilova 414, 801 n.;
duch národní 419; Erben ná-
sledník Čelakovského 462, 834;
vliv Langrův 614; Erben přispí-

vá do 'Čechoslava' 628; Erbeno-
va 'Kytice' 651; Erben o Čela-
kovském 714 n.; spolupracovník
'Květů' 762.

Erbenova 'Kytice' vzniká již po-
čátkem let čtyřicátých 796; studia
v Hradci Králové 797; vliv Klic-
perův, Chmelův, Lhotův, Hlava-
tého, první verše 798. Filoso-
fická a právnícká studia v Praze,
další básně ve 'Vesně' a 'Kvě-
tech', vliv Byronův a Heineův
799 n.; styky s družinou Má-
chovou, zejména s Havlíkem,
vlastenectví proti byronismu 800;
básně mi'ostné, vzbuzené Bar-
borou Mečířovou, Erbenovou po-
zdější chotí, překlad čínských
romancí 801; 'Sládci' 801 n.;
Erben úředníkem; Palackým ob-
rácen k historii 802; zkoumá ar-
chivy po Čechách, sbíraje látku
k folkloristickým 'Obyčejům ná-
roda českého'; 'Písňe národní
v Čechách' I—III, 'Slovo o písni
národní' 803; pochybnosti Müll-
erovy o lidových písních balla-
dických a rozpravných; 'Prosto-
národní české písňe a říkadla';
báje, pověsti a báchorky 804 n.;
'Sto prstonárodních pohádek a
pověstí slovanských', 'Vybrané
báje a pověsti'. Vliv poesie li-
dové na básnění Erbenovo: 'Si-
rotek' 805 n.; 'Poklad', 'Záhoř',
'Polednice', 'Svatební košile',
'Štědrý den', 'Holoubek' pojaty
potom v 'Kytici' z pověstí ná-
rodních 806; druhé vydání 'Ky-
tice' (novinky: 'Lilie', 'Písňe' a
jiné přídávky); vydání třetí a
další 807; básně do 'Kytice' ne-
pojaté; 'Dvě zpěvů staroruských'
808.

'Kytice', rozbor látkový 808 n.;
'Poklad' 809 n., 'Svatební košile'
811 n., 'Polednice' 818, 'Zlatý
kolovrat' 818 n., 'Štědrý den'

819 n., 'Holoubek' 820, 'Záhořovo
lože' 820 n., 'Vodník' 824 n.,
'Vrba' 825, 'Lilie' 825 n., 'Dce-
řina kletba', 'Věštkyňe' 826; vý-
sledky celkové 826 n.

'Kytice', význam umělecký a
literární 827 n.: vynalézavost,
dramatičnost 827 n., plastická
malba scenerie a situací 828 n.,
kresba osob 830 n., mluva 831
n., rytmus 832 n. Čelakovský,
předchůdce Erbenův; Bürger,
Goethe, Mickiewicz vzory jeho;
Hálek, Neruda, Heyduk, Vrch-
lický, Zeyer jeho následníci 834;
parallela s Kalinou 843.

Euripides, vliv na Palackého
101.

DĚJINY LITERATURY ČESKÉ

OD NEJSTARŠÍCH DOB
DO PROBUZENÍ POLITICKÉHO.

NAPSAL

PROF. JAN JAKUBEC.

V PRAZE.

NÁKLADEM JANA LAICHTERA NA KRÁL. VINOHRADĚCH.
1911.

HLAVA DEVÁTÁ.

VRCHOL SLOVANSKÉ IDEJE V ČESKÉ LITERATUŘE. JAN KOLLÁR.
P. J. ŠAFAŘÍK. JAN HOLLÝ. OBNOVENÝ DĚJEZPYT ČESKÝ. FR. PALACKÝ

I. Jan Kollár	478
II. Jan Hollý	495
III. Vědecké působení P. J. Šafaříka na prospěch ideje slovanské	497
IV. Fr. Palacký, organisátor novočeské práce buditel- ských v domácí historii	507

HLAVA DESÁTÁ.

ČESKÉ BÁSNICTVÍ POD VLIVEM POESIE LIDOVÉ. OD ČELAKOVSKÉHO
PO ERBENA.

I. František Ladislav Čelakovský	517
II. Allegorie a satira. Josef Jaroslav Langer	539
III. Vlast.-katolická didaktika. Bol. Jablonský. K. Vinařický. F. Sušil. V. Štulc	543
IV. Karel Jaromír Erben, ideový básník lidové tradice	549

HLAVA JEDENÁCTÁ.

VLASTENECKÉ DRAMA A BELLETRIE.

I. Obrozená literatura dramatická. Jan N. Štěpánek. V. Kl. Klicpers. Fr. Tu- rinský. K. Š. Macháček	559
II. Josef Kajetan Tyl	568

IV.

Karel Jaromír Erben, ideový básník lidové tradice.

Studie Erbenovy. Ráz jeho prvních pokusů básnických. Erbenův poměr k Čelakovskému. „Kytice z pověstí národních“. Historický vývoj její. Látkový a ideový rozbor jednotlivých básní v „Kytici“. Celkové ocenění básnické činnosti Erbenovy. Činnost sběratelská. „Prostonárodní písně a říkadla“. „Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských“. Erbenův názor na tradici lidovou. Erbenovy překlady, zejména „Igora“ a „Zádonštiny“. Vydávání staročeských památek. Působení v úřadě. Překlady z oboru právníckého. Vydávání starých listin. — Básník Jos. Jaroslav Kalina.

Skutečný pokračovatel Čelakovského, *Karel Jaromír Erben* (1811 až 1870), narodil se 7. listopadu 1811 v Miletíně, v krajině význačně českého rázu, v českém Podkrkonoší na úpatí Zvičiny. Již na gymnasiu královéhradeckém přiměl jej — jako mnohé jeho druhy — příklad zbožňovaných profesorů a spisovatelů, V. Klim. Klicpery a Jos. Chmely, k pokusům básnickým. Pokračoval v nich za dalších studií filosofických

Básnické prvotiny Erbenovy.

dyka, 1802— asi do 1840), redemptorista, který záhy klášteru dal výhost. Herzog mladistvé své pokusy shrnul v samostatnou sbírku *Básně* (1822); od něho snad

DĚJINY ČESKÉ LITERATURY

Hlavní redaktor
JAN MUKAŘOVSKÝ

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

Sekce jazyka a literatury

Ústav pro českou literaturu

PRÁCE ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

DĚJINY ČESKÉ LITERATURY

II

LITERATURA NÁRODNÍHO OBROZENÍ

Literatura národního obrození je literaturou období rozkladu feudalismu a jeho postupné likvidace. Nejenže obráží nově vznikající vztahy kapitalistické, které vytvářejí nové podmínky společenského života, ale sama je také nositelkou ideologických tendencí směřujících k posílení těchto vztahů. Ty se ovšem uplatňují v zápase s těmi literárními projevy, které se pokoušejí omezit nebo zastavit rozklad feudalismu a které nemají porozumění pro nově vznikající životní vztahy.

Charakter české obrozenské literatury je určován dále tím, že rozklad feudalismu podmiňoval také formování společnosti na podkladě národní spolutnosti. Tento proces, provázený národním hnutím usilujícím o všestranné rozvinutí a politické uplatnění novodobého národa, kladl na literaturu zvláštní požadavky. Na rozdíl od období předcházejících stává se zjevným, že literatura reprezentující národní osobitost českou musí být psána jazykem českým. Mimo to v souvislosti s jednotlivými etapami boje proti feudalismu literatura usiluje vytvářet ideologii českého národního hnutí, budovat českou národní společnost, popřípadě usiluje o literaturu národní obsahem, tj. schopnou vyjádřit specifičnost českého národního života.

© Nakladatelství Československé akademie věd 1960

DĚJINY ČESKÉ LITERATURY

II

LITERATURA NÁRODNÍHO OBROZENÍ

Redaktor svazku
FELIX VODIČKA

Autorský kolektiv
KAREL DVOŘÁK, RUDOLF HAVEL, MARIE ŘEPKOVÁ,
VLADIMÍR ŠTĚPÁNEK, FELIX VODIČKA

se pokusí zakvízovat satiricky zaměřenou kritikou jeho vztah k této skutečnosti. Čtvrté období, určené revolučním rokem 1848, umožnilo vytyčit v literatuře *demokratický program* v celém rozsahu. Reakce v letech padesátých sice znemožnila plné rozvinutí tohoto programu, nemohla však zabránit jednak

dotváření obrozenských úkolů literárních při zobrazování českého národního života, jednak růstu demokratických sil, vycházejících z revoluce a projevujících se v literatuře zbystrěným smyslem pro sociální rozpory, sklonem k satíře nebo dokonce revolučním postojem. Na tyto podněty navazuje přímo nová generace spisovatelská, která se na sklonku let padesátých připravuje převzít vedení národní literatury, jež odstraněním absolutismu v roce 1860 získává nové podmínky pro svůj rozvoj.

Každé z uvedených období přináší vždy nové podněty k vytváření uměleckých koncepcí, které dostávají více méně vyhraněnou podobu stylovou a které se projevují též specifickými metodami uměleckého zobrazování. Pro

Obrozenská literatura — jako ostatně literatura vůbec — není jen trpným výrazem stavu společenského vědomí v dané epoše, ale je zároveň výsledkem tvůrčí aktivity spisovatelů hledajících cestu k uměleckému poznání a vyjádření životních problémů a pocitů své doby. Úroveň a charakter této literatury jsou tedy závislé na individuálních vlastnostech osobností vytvářejících literární díla, vlastní původce uměleckého zážitku čtenářů a tím společenského působení literatury. Obrozenská literatura se mohla opřít o osobnosti a talenty nevšední síly a individuální výraznosti. Nebyly to jen osobnosti zajišťující této literatuře vnější, především jazykové podmínky jejího rozvoje — tak tomu bylo v případě Dobrovského nebo Jungmannově —, šlo však také o vynikající umělecké tvůrce, básníky, prozaiky a dramatiky. Umělecké působení Kollárovo, Čelakovského, Máchovo, Tylovo, Havlíčkovy, Erbenovo nebo Němcové bylo toho druhu, že jejich díla buď cele, nebo aspoň některými svými částmi patří k živému dědictví české literatury dodnes čtenému a obecně známému. Ačkoli obraz dějin obrozenské literatury, který zde předkládáme, klade si za cíl především vysvětlit v celkovém vývojovém přehledu historicky podmíněné a v podstatě nadindividuální vlastnosti literárních děl určitého typu a druhu, přece by nebyl celistvý, kdybychom nezachytili též individuální podmínky tvůrčího vývoje aspoň u těchto zde vyjmenovaných spisovatelů, kteří jsou shodně hodnoceni jako klasikové české literatury. Proto je jim věnována

Básnické dílo Erbenovo spadá svými počátky do třicátých let 19. století a vyjadřuje zprvu tytéž pocity jako tvorba příslušníků máchovské generace, stísněných a zneklidněných následky stupňujícího se společenského napětí. Odmítaje individuální revoltu a hledaje pro sebe záchranu obrátil se básník k lidové tradici, v níž našel životní jistotu nejen pro sebe, ale i obecně platné direktivy, které podle jeho přesvědčení jsou s to uspořádat lidské vztahy a vyloučit sociální zlo. Tím, že Erben ve svém vrcholném díle ukázal tuto tradici v její celistvosti, v její ideové síle i poetické podmanivosti, stala se jeho poezie majetkem lidu a posilovala národní rezistenci už v těžkých letech bachovského absolutismu. Avšak ani poté nepřestala být živou hodnotou; básníci v ní stále viděli příklad, jak vytvářet poezii národní svým rázem, a ještě Wolker na něho navázal podle formulace Fučíkovy ve svém úsilí opřít se o někoho obecnějšího, než byl sám, o někoho, kdo může být s porozuměním poslouchán lidem. Podobně Fučík nejlíp vyjádřil, čím bylo Erbenovo dílo v nejtragičtějším období národních dějin, za nacistické okupace: dávalo nejen útěchu, ale bojující lid z něho čerpal sílu národního života.

Literární počátky

Karel Jaromír Erben se narodil 7. listopadu roku 1811 v Miletíně. Jak poloha městečka v kraji, tak blízkost národnostní hranice výrazně ovlivňovaly život jeho obyvatel. Tvrdé existenční podmínky v krkonošském podhůří a snaha uchovat národní osobitost způsobovaly, že se v něm zvláště pevně držely četné a výrazné patriarchální rysy. Projevovaly se nejen ve zvykosloví, ale i v ideologii prostoupené mnoha pověrečnými představami a prvky trpnosti i odevzdanosti a charakterizované vcelku zvláštní přísností mravních zásad. Proto se zde ráz života jenom velice pozvolna měnil působením nových ekonomických a společenských vztahů nebo takových náhlých katastrof, jako byl ponapoleonský státní bankrot. Ten postihl velmi citelně také řemesl-